

Uitwerking van de beroepsstandaarden voor het economie-onderwijs, zoals vormgegeven door de VECON

Versie t.b.v. de conferentie lerarenregistratie op 12 februari 2008.

Voorwoord

Om in aanmerking te komen voor registratie, dient een leraar een nader te bepalen procedure te doorlopen, waaruit blijkt dat hij voldoet aan de generieke en de vakspecifieke registratiecriteria.

In het kader van het project Lerarenregister is een ontwikkelgroep 'vakspecifieke registratiecriteria' door de VECON van september 2007 tot en met februari 2008 ingesteld. Deze ontwikkelgroep heeft zich bezig gehouden met het formuleren van vakspecifieke registratiecriteria.

Hierbij is de aandacht vooral uitgegaan naar het formuleren van vakspecifieke beroepsstandaarden als basis voor het registratieproces. De in dit document uitgewerkte beroepsstandaarden zijn op te vatten als een concept en zullen ter beoordeling aan het veld moeten worden voorgelegd.

Naast beroepsstandaarden vormen vakspecifieke professionaliseringsactiviteiten onderdeel van de registratiecriteria. Hierbij dient, naast formele activiteiten, aandacht te zijn voor informele activiteiten zoals collegiaal overleg en activiteiten in ontwikkelgroepen.

Een mogelijk derde onderdeel van de registratiecriteria vormt een vakspecifieke gedragscode. Deze is volgens de VECON-ontwikkelgroep geen noodzakelijk onderdeel en levert dus geen registratiecriteria op.

De beroepsstandaarden voor leraren economische vakken zijn op te vatten als een concretisering van een deel van de derde bekwaamheidseis voor leraren. Op www.lerarenweb.nl vindt u een referentiekader voor zeven onderscheiden lerarencompetenties die de kenmerken bevatten voor goed onderwijs. De derde bekwaamheidseis luidt:

De leraar onderschrijft zijn vakinhoudelijke en didactische verantwoordelijkheid.

Hij heeft voldoende inhoudelijke en didactische kennis en vaardigheid om een krachtige leeromgeving tot stand te brengen waarin leerlingen zich op een goede manier de leerinhouden van een bepaald vak of beroep eigen kunnen maken.

De leraar realiseert zo'n krachtige leeromgeving voor de groep(en) waarmee hij werkt, maar ook voor individuele leerlingen. En hij doet dat op een professionele, planmatige manier.

N.B.: Om de leesbaarheid van dit document te vergroten is steeds gekozen voor 'hij' en 'zijn', daar waar ook 'zij' en 'haar' gelezen kan worden.

Inleiding

Voor docenten economische vakken geldt een aantal beroepsstandaarden die onderdeel uitmaken van een voortdurend proces van professionalisering. Het behalen van een bevoegdheid wordt in dat opzicht gezien als een startkwalificatie. Daarna begint het proces om zich te ontwikkelen tot een competente docent. Daarvoor is ervaring nodig door les te geven en door bewust te streven naar vakinhoudelijke en didactische ontwikkeling.

De vakspecifieke beroepsstandaarden die in dit document beschreven worden, gelden voor leraren die een bevoegdheid hebben, op tweedegraads of eerstegraads niveau voor één of meer van de volgende disciplines:

- algemene economie
- bedrijfseconomie

Er is een grote verscheidenheid aan vakken in verschillende soorten schooltypen, zoals (v)mbo, havo en vwo waarin deze leraren les mogen geven.

Iemand is competent als hij in beroepssituaties in staat is om kennis, vaardigheden en houding zo te combineren dat succesvol gedrag ontstaat. Om succesvol te zijn als leraar, moet eenieder algemene competenties ontwikkelen, die behoren tot de kennis, houding en vaardigheden van elke leraar. Deze competenties liggen vast in de zes overige competenties uit het referentiekader dat op www.lerarenweb.nl is weergegeven, maar de grens met vakspecifieke competenties is niet altijd evident. Daarom zijn er ook vakspecifieke competenties geformuleerd die deels op de scheidslijn liggen met de algemene competenties.

De economische wetenschappen bestaan uit een aantal disciplines die weer uit afzonderlijke subdisciplines zijn opgebouwd. De reikwijdte van disciplines blijkt uit de bevoegdheidsregeling. Zo vormen algemene economie en bedrijfseconomie elk afzonderlijke disciplines en vereisen elk een eigen bevoegdheid. Algemene economie is opgebouwd uit subdisciplines, zoals micro-economie, macro-economie, overheidsbeleid, internationale betrekkingen, e.d. Elk van die subdisciplines heeft een eigen set van uitgangspunten en instrumenten, die deels overlappen, maar deels ook strijdig zijn. Bedrijfseconomie is eveneens opgebouwd uit subdisciplines. Voorbeelden daarvan zijn marketing, organisatie, interne verslaggeving, externe verslaggeving, financiering, e.d. Ook deze subdisciplines hebben elk hun eigen traditie en jargon die in de curricula van het voorbereidend onderwijs samen kunnen vloeien in een lesprogramma.

In de beroepsstandaarden is de terminologie algemeen gekozen, zodat de omschrijvingen zowel voor leraren algemene economie als leraren bedrijfseconomie gelden. De beroepsstandaarden zijn ingedeeld in vier categorieën:

- Vakkennis: zowel kennis van de economie als kennis van de economische vakken
- Leerprocessen: vakdidactiek en toegepaste algemene didactiek binnen de economische vakken
- Toetsing en feedback: terugkoppeling naar de vakleerplannen voor de economische vakken
- Context: maatschappelijke invloeden op leraren en leerlingen

In de bewoording van de beroepsstandaarden en handelingseisen wordt niet steeds herhaald dat het om economie gaat. Leidend is de gedachte dat een beroepsstandaard of handelingseis vakspecifiek is voor de economische vakken, zodra kennis van de economie vereist is om een algemene competentie uit te voeren binnen de economische vakken.

Bij het ontwikkelen van beroepsstandaarden staat steeds als eerste stap de verantwoordelijkheid van een docent beschreven in de vorm van een noodzakelijke **competentie**: wat moet de docent kunnen (in termen van kennis, houding en vaardigheden) om succesvol te functioneren. Vervolgens wordt in een tweede stap nader uitgewerkt wat de docent met behulp hiervan in zijn of haar onderwijs moet doen (**handelingseisen**). Wat betreft de houding gaat het enerzijds om de persoonskenmerken van een docent en anderzijds om de wijze waarop hij zich inzet in het onderwijs. De handelingseisen gaan, waar nodig, gepaard met **voorbeelden** ter verduidelijking en **indicatoren** die aangeven welke professionaliseringsactiviteiten nodig zijn.

Beroepsstandaarden en handelingseisen voor de vak kennis

Bij vak kennis gaat het enerzijds om kennis van de economische wetenschappen en anderzijds om kennis van een of meer vakken zoals die in het (v)mbo, havo of vwo zijn vormgegeven op basis van landelijk vastgestelde examenprogramma's.

1) Kennis van de economische wetenschappen

Een goede leraar economische vakken beschikt over kennis van de economische (sub)disciplines die relevant zijn voor de uitoefening van de vakken waar hij bevoegd voor is. De leraar is in staat deze kennis op peil te houden.

Een goede leraar economische vakken:

- a) beheerst en onderhoudt de economische kennis die vereist is voor de bevoegdheid die hij of zij verworven heeft.
Voorbeeld: Bij de tweedegraads opleiding is een landelijke kennisbank ontwikkeld die vereist is voor de tweedegraads bevoegdheid.
- b) toetst zijn eigen inhoudelijke praktijk aan de ontwikkelingen binnen de economische wetenschappen.
Indicator:
- c) werkt gericht aan de verbetering van de kwaliteit van zijn kennis op het gebied van algemene economie of bedrijfseconomie en de relevante hulpwetenschappen wiskunde en statistiek.
Indicator: volgen van vakinhoudelijke bij- en nascholingscursussen
- d) heeft kennis van onderzoeksmethoden en -resultaten voor zover die van belang zijn voor de economische vakken die hij verzorgt.

2) Subdisciplines en hun jargon

Een goede leraar economische vakken is in staat om de verschillende invalshoeken van de economische (sub)disciplines met elkaar te vergelijken en uiteen te zetten welk jargon bij welke (sub)discipline past.

Een goede leraar economische vakken:

- a) maakt het nut en de noodzaak van de economische vakken duidelijk aan zijn leerlingen.
- b) zet uiteen wat de verschillende invalshoeken van algemene economie en bedrijfseconomie zijn.
Voorbeeld: algemene economie werkt met niet-proportioneel variabele kosten, terwijl bedrijfseconomie wel werkt vanuit proportioneel variabele kosten en daardoor tot heel andere conclusies komt.
- c) beschrijft vanuit welke invalshoeken de verschillende subdisciplines binnen een discipline functioneren en hoe zij in het verleden zijn ontstaan.
Voorbeeld: afhankelijk van de discipline betekent kostprijs: inkoopprijs, toegestane fabricagekosten per eenheid, toegestane commerciële kosten per eenheid, werkelijke kosten van de omzet, waarbij achter elke toepassing van het begrip een eigen logica schuil gaat.
- d) verklaart homoniemen en synoniemen en geeft aan hoe zij te plaatsen zijn in het jargon van afzonderlijke (sub)disciplines.
Voorbeeld: De term 'economie' is een homoniem met de volgende betekenissen:
 - De universitaire opleiding die zowel algemene economie als bedrijfseconomie omvat
 - Het vak in het voortgezet onderwijs dat zich uitsluitend richt op algemene economie
 - Het nieuws in de media dat zich uitsluitend richt op bedrijfseconomische informatie.
- e) bereidt leerlingen voor op vervolgonderwijs en beroepskeuze op het terrein van de economische vakken en opleidingen voor zover die aansluiten op de vakken die hij verzorgt..

3) Kennis van de economische vakken in het onderwijs

Een goede leraar economische vakken is niet alleen econoom, maar ook docent en kent de inhoud van de economische schoolvakken die hij verzorgt.

Een goede leraar economische vakken:

- a) kent de inhoud van de vakken zoals die omschreven staan in de schoolprogramma's, de eindexamenprogramma's en/of de kerndoelen voor economie in de onderbouw.
Voorbeeld: leraren kunnen in hun opleiding andere specialisaties gekozen hebben dan relevant zijn voor onderdelen van de vakken die zij geven. Zij moeten zich dan wel de kennis eigen maken die tot de vakken behoort die zij doceren.
- b) reflecteert systematisch op het eigen handelen als leraar vanuit een visie op de economische vakken die hij verzorgt.
Voorbeeld: inventariseert tijdens de voorbereiding van een nieuw schooljaar de lacunes in zijn kennis, houding of vaardigheden en zoekt naar mogelijkheden voor het wegwerken hiervan. Indicator: door het volgen van bij- en nascholingscursussen op dit gebied .
- c) houdt vakinhoudelijke discussies en ontwikkelingen op gebied van de vakken waarvoor hij bevoegd is bij, vormt zich daarover een mening en participeert waar mogelijk en zinvol.
Indicator: door het opzetten van of participeren in regionale of landelijke ontwikkelgroepen.
- d) Participeert in discussies over curriculumontwikkeling in de vakken waarvoor hij bevoegd is.

Beroepsstandaarden en handelingseisen voor de leerprocessen

De categorie leerprocessen betreft de wijze waarop de leraar met de leerlingen communiceert om de doelstellingen van het onderwijs te realiseren. Het is de kern van het onderwijsproces en daarom omvat het een groot aantal competenties die elk een deel van activiteiten van de docent omvatten. Essentieel is steeds de vraag: Wanneer is een leraar succesvol in het verzorgen van onderwijs?

4) Interesse wekken bij leerlingen

Een goede leraar economische vakken is in staat om leerlingen enthousiast te maken voor zijn vak en om zelf economische vragen te formuleren en te zoeken naar een antwoord op die vragen.

Een goede leraar economische vakken:

- a) geeft motiverend en enthousiast les over het vak, zodat leerlingen interesse voor economische problemen ontwikkelen en interesse krijgen voor de oplossingsmogelijkheden.
- b) zorgt ervoor dat het onderwijs aansluit bij de economische kennis en vaardigheden van de leerlingen uit het voorafgaande onderwijs.
Voorbeeld: de leraar in 4 havo stemt zijn handelen af op de economische kennis die leerlingen in de onderbouw verworven hebben.
- c) daagt leerlingen uit om zelfstandig vragen te formuleren over economische problemen.
Voorbeeld: de leraar legt de leerlingen het probleem voor dat zij veel meer spullen willen kopen dan hun budget toestaat.
- d) ontwikkelt interesse bij leerlingen voor de oplossingsmogelijkheden die de economische wetenschap te bieden heeft.
Voorbeeld: de leraar vraagt hoe het komt dat mensen doorbetaald krijgen als zij ziek of werkloos worden.
- e) stimuleert en enthousiasmeert leerlingen om zelf geformuleerde economische vragen uit te zoeken en een antwoord te vinden op die vragen.
Voorbeeld: de leraar vraagt om een praktische opdracht uit te voeren waarin een economisch probleem wordt onderzocht.

5) Kennis van de vakdidactiek van de economische vakken

Een goede leraar economische vakken is niet alleen econoom, maar ook docent en heeft kennis van de vakdidactiek en ontwikkelingen daarin.

Een goede leraar economische vakken:

- a) reflecteert systematisch op het eigen handelen als leraar vanuit de vakdidactische inzichten die relevant zijn voor de economische vakken waarvoor hij bevoegd is.
Voorbeeld: inventariseert tijdens de voorbereiding van een nieuw schooljaar de lacunes in zijn kennis, houding of vaardigheden en zoekt naar mogelijkheden voor het wegwerken van deze lacunes.
- b) werkt gericht aan de verbetering van de kwaliteit van zijn kennis op het gebied van onderwijskunde, algemene didactiek en didactiek gericht op de economische vakken.
Indicator: door het volgen van bij- en nascholingscursussen op dit gebied.
- c) volgt het onderzoek op het vakdidactisch terrein dat relevant is voor de vakken waarvoor hij bevoegd is.
Indicator: door op de hoogte te blijven van artikelen in vakdidactische bladen of door zelf onderzoek te doen en daarover te rapporteren in vakbladen.
- d) toetst zijn eigen didactische praktijk aan ontwikkelingen uit de didactiek van de economie.
Voorbeeld: door niet langer de uitkomst voor te rekenen, maar door een systematiek in het aanpakken van vraagstukken te demonstreren waardoor leerlingen zelf de uitkomst kunnen beredeneren.
- e) houdt vakdidactische discussies en ontwikkelingen op zijn vakgebied bij, vormt zich daarover een mening en participeert waar mogelijk en zinvol.
Indicator: door het opzetten van of participeren in regionale of landelijke ontwikkelgroepen.

6) Uiteenzetten van de leerstof

Een goede leraar economische vakken is in staat zijn kennis van relevante economische (sub)disciplines op didactisch verantwoorde wijze uiteen te zetten en over te dragen aan zijn leerlingen.

Een goede leraar economische vakken:

- a) legt situaties en problemen duidelijk uit door lesstof te koppelen aan het aanwezige kennisniveau van leerlingen.
- b) splitst in zijn uitleg economische problemen op in deelproblemen en economische processen in deelprocessen.
- c) benoemt de verschillende soorten van economische kennis en vertaalt deze kennis naar bruikbare kennis (voorbeelden of procedures) voor leerlingen.
- d) combineert economische thema's tot clusters en ordent de clusters tot systematisch opgebouwde leseenheden.
- e) maakt en verantwoordt volledige lesplannen voor een of meerdere lessen binnen de economische vakken die hij verzorgt.
- f) houdt bij het maken van lesplannen rekening met de beginsituatie van de leerlingen, de leerdoelen, de leerstofstructuur, de werkvormen en de beschikbare leermiddelen.
- g) draagt zorg voor de veiligheid bij de onderwijsleersituaties door ervoor te zorgen dat leerlingen op een respectvolle wijze met elkaar en met leraren omgaan.

7) Differentiëren van de leerstof

Een goede leraar economische vakken is in staat zijn uiteenzetting van relevante economische kennis op didactisch verantwoorde wijze te differentiëren naar de interesse en het kennisniveau van zijn leerlingen.

Een goede leraar economische vakken:

- a) stemt zijn didactisch handelen af op verschillen in ontwikkeling tussen leerlingen.
- b) stemt zijn didactisch handelen af op verschillen tussen leerlingen in ervaring en economische kennis.
- c) weet wat het leren bij economische vakken belemmert en wat het bevordert, om er volgens naar te handelen.
- d) varieert in de uitleg, zodat leerlingen met verschillende leerstijlen allemaal aanknopingspunten krijgen om de leerstof te verwerken.
- e) bevordert een actieve houding door elke leerling met uitdagende taken te confronteren.
- f) gebruikt een verscheidenheid aan didactische werkvormen die passen bij de doelgroep, het lesdoel en de lesopzet.

8) Opbouwen van begrippenkaders

Een goede leraar economische vakken is in staat om aan te sluiten bij het begrippenkader van de leerlingen en dit begrippenkader geleidelijk uit te bouwen tot economische referentiekaders.

Een goede leraar economische vakken:

- a) ordent economische kennis op basis van concepten en toepassingsgebieden.
Voorbeeld: op basis van ervaringen uit voorgaande jaren of adviezen van collega's maakt de leraar zich een voorstelling van de rode draad in de toelichting op een probleem of tekst.
- b) omschrijft de economische terminologie op het niveau waarop de leerlingen beginnen.
Voorbeeld: de leraar zet uiteen dat de verkoopprijs niet in euro wordt uitgedrukt, maar in euro per stuk en dat omzet wordt uitgedrukt in euro per periode.
- c) koppelt in zijn uitleg van de lesstof aan het aanwezige kennisniveau van leerlingen.
Voorbeeld: de leraar probeert via vragen eerst te achterhalen op welk niveau zijn leerlingen functioneren voordat de uitleg start.
- d) definieert voor leerlingen nieuwe economische begrippen aan de hand van begrippen die leerlingen reeds kennen.
Voorbeeld: het systeem van collectieve voorzieningen is deductief te beschrijven, maar ook inductief.
- e) stimuleert leerlingen om na te denken over de keuzes die mensen moeten maken op zoek naar behoeftebevrediging en de dilemma's die daar uit voortkomen.
Voorbeeld: discussie over het zakgeld en de wijze waarop dit te besteden is.
- f) geeft aan welke verschillen in betekenis er zijn door te wijzen op homoniemen en synoniemen.
Voorbeeld: bij micro-economie heeft de term markt betrekking op vraag en aanbod, maar bij marketing gaat het uitsluitend over de vraag naar goederen.
- g) voert het abstractievermogen van leerlingen geleidelijk op door de verbanden tussen de begrippen stap voor stap uit te bouwen.
Voorbeeld: luxe goederen zijn niet zo zeer goederen waarvan de vraag stijgt als het inkomen toeneemt, maar het is een fase in de Engelcurve waarbij de inkomenselasticiteit van de vraag groter is dan 1.

9) Ontwikkeling van economische noties

Een goede leraar economische vakken is in staat om economische vragen te formuleren en te ordenen die van belang zijn om bij leerlingen economische noties tot ontwikkeling te brengen.

Een goede leraar economische vakken:

- a) maakt activerende en motiverende opdrachten voor zijn vak waardoor het economisch leren denken bij de leerlingen bevordert wordt.
Voorbeeld: zorgt ervoor dat leerlingen door een economische bril leren kijken naar alledaagse vraagstukken.
- b) formuleert en ordent economische vragen om bij leerlingen economische noties tot ontwikkeling te brengen.
Voorbeeld: Professor Pen schreef in zijn boek 'Kijk Economie': geef mij een plaatje van een zebra en ik vertel je het verhaal van de dierentuin en wat dat niet allemaal kost.
- c) slaat een brug tussen de economische noties die leerlingen hebben en de economische noties die in het kader van het leerplan tot ontwikkeling moeten komen.
Voorbeeld: Een consument die vraagt naar de kosten zijn van een product, bedoelt niet de kosten maar de verkoopprijs, vanuit het perspectief van een verkoper.
- d) laat leerlingen zelf economische vragen formuleren en helpt ze zoeken naar een antwoord op die vragen.
Voorbeeld: de leraar vraagt de leerlingen om alleen of in groepjes praktische opdrachten te formuleren of om vragen te formuleren bij een krantenartikel.

10) Aanleren van vaardigheden

Een goede leraar economische vakken kent de bij het vak benodigde vaardigheden en is in staat deze op een adequate manier aan te leren.

Een goede leraar economische vakken:

- a) weet welke vaardigheden bij het vak horen en is in staat deze op een adequate manier aan te leren of te vertalen vanuit een ander vak.
Voorbeeld: percentages boven het honderd sluiten niet zomaar aan op de definitie van 'percentage als deel van het geheel', maar vereisen een uitwerking van percentages als verhoudingsgetal.
- b) stemt het aanleren van vaardigheden af op de instructie en training die de leerlingen bij andere vakken gehad hebben of zullen krijgen.
Voorbeeld: het plannen van werk komt ook bij andere vakken aan bod.
- c) ondersteunt de leerlingen in het ontwikkelen van redeneervaardigheden op basis van oorzaak-gevolg relaties.
Voorbeeld: toepassing van logische verbanden via: als .. dan ... formuleringen.
- d) traint leerlingen om economische vraagstukken op een systematische wijze aan te pakken.
Voorbeeld: maakt onderscheid tussen analyse, planning, uitvoering, controle.
- e) oefent leerlingen om werkstukken voor economie op een systematische wijze aan te pakken.
Voorbeeld: maakt onderscheid tussen oriëntatie, planning, globale opzet, uitvoering, evaluatie.

11) Samenhang tussen presentatievormen

Een goede leraar economische vakken is in staat om leerlingen 'vertaalvaardigheden' bij te brengen zodat de overgang van tekst, naar grafische analyse, naar wiskundige formuleringen en rekenkundige bewerkingen (en vice versa) kan plaatsvinden.

Een goede leraar economische vakken:

- a) instrueert leerlingen in de verschillende presentatiewijzen om economische relaties duidelijk te maken, zoals tekstuele, grafische, wiskundige en rekenkundige benaderingen.
Voorbeeld: micro- of macro-economische modellen kennen een verhaal dat uitgedrukt wordt in functies, grafieken of tabellen.
- b) verwoordt de interne logica van de verschillende benaderingen en biedt heldere referentiekaders om de economische werkelijkheid te begrijpen.
Voorbeeld: als de marginale opbrengsten en kosten van de vierde eenheid in een tabel aan elkaar gelijk zijn, is het niet realistisch dat die vierde eenheid gemaakt wordt.
- c) ondersteunt de vertaling van elke presentatiewijze naar elke andere presentatiewijze (en vice versa).
Voorbeeld: een micro-economische model dat analytisch is opgelost, kan grafisch worden weergegeven en in woorden worden beschreven.
- d) verklaart de vertaling van globale (op algemene economische theorieën gebaseerde) weergaves naar lokale (op vereenvoudigde weergave en versimpelde presentatiewijzen) weergaves en maakt helder wat de didactische voordelen en nadelen daarvan zijn.
Voorbeeld: een derdegraads totale kostenfunctie kan voor het gemak worden teruggebracht tot een tweedegraads totale kostenfunctie, maar dan worden marginale kosten en variabele kosten rechte lijnen en verdwijnt het optimum waar zij elkaar snijden.

12) Inzetten van media

Een goede leraar economische vakken is in staat om uiteenlopende media toe te passen in de economische lessen en bij de toetsing van economische kennis.

Een goede leraar economische vakken:

- a) zorgt dat bij het afwisselen van werkvormen ook gevarieerd wordt in het gebruik van materiaal en/of media.
Voorbeeld: voor het opzoeken en interpreteren van actuele ontwikkelingen is het gebruik van internet van groot belang omdat boeken geen actualiteit bevatten.
- b) leert leerlingen om informatie op internet te selecteren, te beoordelen en te gebruiken om economische vraagstukken op te lossen.
Voorbeeld: de leraar vraagt de leerlingen om na te gaan hoe de AEX-index zich het laatste half jaar ontwikkeld heeft en wat de oorzaken daarvan waren.
- c) instrueert leerlingen in het gebruik van spreadsheets in relevante situaties
Voorbeeld: de leraar vertelt de leerlingen hoe zij in relevante bedrijfssimulaties of 'serious games' spreadsheets kunnen inzetten om hun kans op succes te vergroten.
- d) formuleert open opdrachten die leerlingen uitwerken aan de hand van teksten via een tekstverwerker.
Voorbeeld: gebruik van Word om een schriftelijk verslag uit te brengen.
- e) formuleert open opdrachten die leerlingen presenteren via een elektronisch medium.
Voorbeeld: gebruik van PowerPoint om een mondeling verslag uit te brengen.

13) Studievaardigheden

Een goede leraar economische vakken is in staat om leerlingen systematisch te laten werken en studievaardigheden tot ontwikkeling te brengen.

Een goede leraar economische vakken:

- a) stimuleert leerlingen om verantwoordelijkheid te dragen voor het eigen leerproces.
- b) begeleidt de onderwijsleerprocessen op een motiverende en stimulerende wijze.
- c) traint leerlingen in het zelfstandig vinden van een oplossingspad door het ontwikkelen van een systematiek in het aanpakken van vraagstukken.
- d) coacht leerlingen in het plannen van hun werk.
- e) vertelt leerlingen hoe zij kunnen reflecteren op hun gedrag en werkwijze.

Beroepsstandaarden en handelingseisen voor de toetsing en feedback

Bij de categorie toetsing en feedback gaat het om de terugkoppeling van de behaalde resultaten naar de doelstellingen van het onderwijs zoals die zijn vastgelegd in een schoolwerkplan of vakwerkplan. De toetsing begint met de formulering van de doelstellingen per vak, en dus met het ontwikkelen van een vakwerkplan.

14) Ontwikkeling vakwerkplan

Een goede leraar economische vakken is in staat om in overleg met vakcollega's en op basis van het landelijke leerplan tot ontwikkeling te komen van een inspirerend vakwerkplan voor de economische vakken.

Een goede leraar economische vakken:

- a) overlegt regelmatig met collega's (uit de sectie of in regionale netwerken) over de organisatie en de inhoud van het onderwijs en zorgt voor voortdurende verbetering van de kwaliteit.
- b) opereert met sectiegenoten als een team en werkt gericht aan verbetering van de kwaliteit van het vakwerkplan en de uitwerking die daaraan is gegeven in de lessen.
- c) oriënteert zich met collega's (uit de sectie of in regionale netwerken) op vernieuwingen en ontwikkelingen en zorgt voor daarop aansluitende aanpassingen in het vakwerkplan

15) Operationalisering van het vakwerkplan in een lesprogramma

Een goede leraar economische vakken is in staat om het afgesproken vakwerkplan om te zetten in een aantrekkelijk lesprogramma voor de economische vakken die hij verzorgt.

Een goede leraar economische vakken:

- a) zorgt voor een duidelijk herkenbare en aantrekkelijke structuur in de economische lessen.
- b) zorgt ervoor dat het aanbod binnen de leerjaren logisch is opgebouwd en leerlingen aanspreekt.
- c) zorgt ervoor dat het aanbod samenhang vertoont tussen de opeenvolgende leerjaren.
- d) gebruikt toetsresultaten als basis voor evaluatie en verbetering van de lessen.

16) Programma van toetsing en afsluiting

Een goede leraar economische vakken is in staat om in overleg met vakcollega's en op basis van het landelijke leerplan tot ontwikkeling te komen tot een programma van toetsing en afsluiting.

Een goede leraar economische vakken:

- a) levert een constructieve bijdrage aan het uitwerken van een PTA op basis van het vakwerkplan.
- b) toetst regelmatig het beheersingsniveau, zowel theoretisch als praktisch, van de kennis en vaardigheden van zijn leerlingen.
- c) hanteert dezelfde eisen en criteria als collega's bij de afzonderlijke economische disciplines bij het beoordelen van toetsen en praktische opdrachten.

Voorbeeld: als twee docenten schoolexamens of praktische opdrachten geven, gebruiken zij dezelfde beoordelingscriteria voor het vaststellen van het cijfer.

17) Ontwikkeling toetsmateriaal

Een goede leraar economische vakken is in staat om toetsmateriaal te ontwikkelen dat leerlingen in staat stelt op gevarieerde wijze de opgedane kennis en interesse voor economie te demonstreren.

Een goede leraar economische vakken:

- a) hanteert een gevarieerd aanbod van toetsvormen waarbij de leerlingen met verschillende leerstijlen de kans krijgen hun diverse bekwaamheden te tonen.
Voorbeeld: schriftelijke toetsen, praktische opdrachten, inzet van verschillende media
- b) maakt zijn eigen toetsmateriaal op het gewenste niveau of stelt dat samen op basis van beschikbaar materiaal.
- c) formuleert eenduidige vragen, zodat alle leerlingen dezelfde interpretatie geven aan een vraag.
- d) zet vooraf uiteen welke lesstof getoetst zal worden en op welke wijze dat gaat gebeuren.
- e) geeft vooraf aan welke criteria bij de beoordeling van hun leerresultaten worden gehanteerd.
- f) biedt leerlingen de mogelijkheid om via diagnostische toetsen te kijken of zij de vereiste stof in voldoende mate beheersen.

18) Verzorgen van feedback

Een goede leraar economische vakken geeft duidelijke feedback op toetsresultaten en wijst leerlingen zo nodig de weg om tot betere resultaten te komen.

Een goede leraar economische vakken:

- a) geeft leerlingen feedback op zowel het proces als het product van hun leren.
- b) vertelt leerlingen hoe zij zelf hun werk kunnen evalueren.
- c) traint leerlingen om elkaar feedback te geven.
- d) maakt duidelijk welke interpretatie de leerlingen moeten geven aan de toetsresultaten, zodat de leerlingen op realistische wijze hun eigen voortgang kunnen inschatten of meten.

Beroepsstandaarden en handelingseisen voor de maatschappelijke context

Bij de categorie context gaat het enerzijds om de relaties tussen de verzorging van de economische vakken en de maatschappelijk context waarbinnen de uitoefening van het vak plaatsvindt en anderzijds om de contacten die de docent zelf onderhoudt met de buitenwereld. Deze bekwaamheidseisen sluiten aan op competentie nr. 6 uit het referentiekader.

19) Voorbereiding op maatschappelijk functioneren

Een goede leraar economische vakken draagt bij aan de maatschappelijk vorming van leerlingen door hun interesse te wekken voor maatschappelijk ontwikkelingen als gevolg van economische belangen en processen.

Een goede leraar economische vakken:

- a) houdt rekening met en sluit aan bij waardeoordelen die voortkomen uit de sociale, culturele of religieuze achtergrond van de leerlingen.
- b) biedt leerlingen inzicht in de ontwikkeling van sociale integratie en burgerschap vanuit economische motieven.
- c) zorgt er voor dat de leerlingen zoveel economische kennis hebben dat ze in staat zijn om op hun niveau economische componenten in het dagelijkse leven te herkennen en te duiden.
Voorbeeld: de leraar vraagt waar het eigenlijk om gaat bij actuele economische gebeurtenissen.
- d) laat leerlingen kijken naar de maatschappij vanuit de kern van het vak: de spanning tussen middelen en behoeften van mensen.
Voorbeeld: de wens om milieuvriendelijk te handelen en ontwikkelingshulp te verstrekken hangt niet alleen van de noodzaak ertoe af, maar ook van de besteding van beschikbare middelen.

20) Inbouwen van economische actualiteit

Een goede leraar economische vakken is in staat om de economische actualiteit in te bouwen in het lesprogramma en langs die weg interesse te wekken voor de toepasbaarheid van de verworven economische kennis.

Een goede leraar economische vakken:

- a) gebruikt relevante economische ontwikkelingen en raakvlakken met de leefomgeving van de leerlingen in zijn lessen.
- b) gaat op een bewuste en kritische wijze tijdens de lessen in op actuele economische ontwikkelingen.
- c) selecteert actuele economische onderwerpen die passen binnen de kerndoelen of eindtermen van een curriculum.
- d) analyseert actuele situaties om de vereiste economische noties te expliciteren en in discussie te brengen.
- e) formuleert of selecteert opdrachten die leerlingen in staat stellen de verworven economische kennis toe te passen in de oplossing van actuele problemen.
- f) enthousiasmeert leerlingen om zelfstandig tot verdere ontwikkeling van economische noties te komen aan de hand van actualiteiten.
- g) brengt de koppeling tot stand brengen tussen economie op school en de economische praktijk.
Voorbeelden: excursies, video's, gastdocenten

21) Voorbereiding op vervolgonderwijs

Een goede leraar economische vakken is in staat om de leerlingen voor te bereiden op het vervolgonderwijs en op de plaats die de leerlingen in de maatschappij kunnen innemen.

Een goede leraar economische vakken:

- a) onderhoudt contacten met instellingen voor vervolgonderwijs of zorgt ervoor dat hij op de hoogte is van belangrijke ontwikkelingen bij de instellingen waar een groot deel van zijn leerlingen naartoe gaan.
- b) zorgt ervoor dat het onderwijs aansluit bij de vereiste kennis en vaardigheden voor het vervolgonderwijs.
- c) bereidt leerlingen voor op vervolgonderwijs en beroepskeuze op het terrein van de economische vakken en opleidingen.
- d) stimuleert geschikte leerlingen om verder te gaan in de economische vakken.

22) Overleg met collega's uit andere vakken

Een goede leraar economische vakken is in staat om in overleg met collega's van andere vakken te komen tot een samenhangend schoolwerkplan voor de leerlingen.

Een goede leraar economische vakken:

- a) maakt het belang van de economische vakken duidelijk aan collega's van andere vakken.
- b) brengt economische kennis, vaardigheden en zienswijzen in vakoverstijgende projecten in.
- c) zorgt ervoor dat het leerstofaanbod binnen de economische vakken samenhang vertoont met de leerstof in de andere vakken uit het curriculum dat de leerlingen volgen.
- d) overlegt met collega's uit andere vakken om te zorgen dat het gebruik van economische termen in andere vakken overeenstemt met het economische curriculum.